

**Kulttuuri ja hyvinvointi –hanke/
Arjen kulttuurisuus -tiimi
*Kehittämissuhteita***

Arjen kulttuurisuus — mitä se on?

- Ihminen haluaa arkielämässään kokea ja tehdä elämänsä *merkitykselliseksi ja mielekkääksi*. Se on edellytys henkiselle ja fyysiselle hyvinvoinnille. Taide ja taiteenomaiset toiminnot ovat tässä keskeisessä asemassa.

Elämän mielekkääksi tekeminen edellyttää yksilöltä aktiivisia toimenpiteitä: itsensä kehittämistä sekä *osallistumista ja osallisuutta* siihen yhteisöön ja siinä ympäristössä jossa elää. Omat (merkitykselliset) *kokemukset, luovat voimavarat ja vuorovaikutus* toisten ihmisten kanssa antavat mahdollisuuden parantaa tähän liittyvää *osaamista*. Kun yksilöiden osaaminen paranee, he *voimaantuvat* ja syntyy uudenlaista *toimijuutta*. Yksilöille arjen kulttuurisuuden vahvistamiseen tähtäävä toiminta perustuu oivalluksiin siitä, että "en tiennytkään että tällaista voi olla", tai että "näinkin voi toimia" tai että "osaan tällaista ja pystyn vaikuttamaan tähän".

- Arjen kulttuurisuuden näkökulma *haastaa yhteisöt, instituutiot ja koko yhteiskunnan arvioimaan omaa toimintaansa* siitä näkökulmasta, miten ne voisivat *parantaa vuorovaikutusta ja sujuvoittaa käytäntöjä* arjen kulttuuristen toimijoiden kanssa – ja saada näin kaikkien luovat voimavarat ja osaamisen myös kunkin tahon *oman kehityksen käyttöön*. Jotta näin tapahtuisi, tulee yhteisöjen ja yhteiskunnan antaa yksilöille *osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia*.
- Arjen kulttuurisuuteen sisältyy haaste *uudenlaisen hyvinvointiyhteiskunnanäkemyksen* kasvattamiseen. Sen sijaan, että vain pyritään huolehtimaan ihmisistä, *kyvyllistetään* heitä. *Luodaan toimintamalleja, joissa painottuu ruohonjuuritason omaehtoisuuteen pohjaava toiminta* sekä monipuolinen *ennakkoluuloton yhteistyö* erilaisten, eri aloilta tulevien toimijoiden kesken.

Arjen kulttuurisuuden toiminnallistaminen (malli jolla esityksiä kartoitettiin)

Alueet	Toimijat	Keinot	Keh.ehdotukset
Kulttuurinen voimaantuminen (kulttuurinen sensitiivisyys, identiteetti, voimaantuminen, luovuus, osallisuus)			
Arjen kulttuurisuuden muotoilu (lähiyhteisöt ja -ympäristöt, paikallisuus, kansalaisyhteiskunta)			
Arjen kulttuurisuuden ja instituutioiden kohtaaminen (vuorovaikutuksen esteet ja edistäjät)			

Kehittämisehdotukset

Yleisehdotus: Yhteiskunnan kehittämisenäkemyksen uudistaminen: huolehtimisesta ja holhoamisesta kyvyllistämiseen ja voimaannuttamiseen

+ em. arjen kulttuurisuudesta nousevan yhteiskuntanäkemyksen edistäminen seuraavin alaehdotuksin

1. Arjen kulttuurisuuden tutkimuksellinen edistäminen

Arjen kulttuurisuuden edistämiseksi ja siihen liittyvän yhteiskuntanäkemyksen edistämiseksi ja sitä kautta yhteiskuntarakenteiden muuttamiseksi tarvitaan tutkimustoimintaa tällä teema-alueella.

Tutkimusrahoitusta myöntävien tutkimustahojen tulee ottaa näkökulma huomioon rahoituspäätöksiä tehdessään ja opetusministeriön tulee vaikuttaa siihen, että teema otetaan huomioon mm. valtioneuvoston sektoritutkimustoiminnassa.

2. Taide- ja kulttuurikasvatus ja soveltavat taide- ja kulttuurihankkeet elvytyshankkeina

Arjen kulttuurisuuden edistämismahdollisuuksien tunnistamiseksi ja vahvistamiseksi kansalaisten osallisuutta sekä taide- ja kulttuuriymmärrystä tulee parantaa. Toisaalta taloudellisen laskukauden aikana elvytysinvestointeja tulisi kohdistaa erityisesti hyvinvoinnin aineettomien ulottuvuuksien viljelyyn. **Taide- ja kulttuurikasvatukseen** päiväkodeissa ja kouluissa ja soveltavan taiteen ja kulttuurin rahoittamiseen kokonaisuudessaan tulee panostaa talouslamaan liittyvinä elvyttävinä hankkeina esimerkiksi 3-5 vuoden erityisohjelmalla, jonka sisällön opetusministeriö valmistelee yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa.

3. Kulttuurisen hyvinvointiteeman organisatorisen ja rahoituksellisen aseman vahvistaminen

Kulttuurin hyvinvointiteeman organisatorisen ja rahoituksellisen aseman vahvistaminen edellyttää **hallinnonalarajat ylittäviä yhteistyösopimuksia**, joiden sisältö on legitimoitu kunkin hallinnonalan keskeisissä hallinnollisissa asiakirjoissa. Erityisesti STM, OPM, TEM ja YM ovat asiassa vastuullisia. Terveiden ja hyvinvoinnin laitokseen **(THL) tulee perustaa Kulttuurin ja hyvinvoinnin yksikkö**, joka keskittyisi erityisesti kulttuurin hyvinvointiteemaan liittyvien menetelmien ja koulutustoiminnan kehittämiseen verkostotoimijuuden periaattein. Jo käynnissä olevien ja arvokkaiksi todettujen hankkeiden jatkuminen (esim. Suomen Kulttuurirahaston Myrsky-hanke) tulee turvata niiden nykyisen rahoitusjakson päättyessä. Aluehallintouudistuksen yhteydessä tulee varmistaa, että muodostettavat elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskukset (läänihallitusten sivistysosastojen asiat), aluehallintovirastot (läänihallitusten sosiaali- ja terveysosaston asiat) sekä alueelliset taidetoimikunnat ovat yhteistyössä kulttuurin hyvinvointiin liittyvien asioiden edistämiseksi ja **kokoavat alueellisella tasolla tähän toimintaan liittyvää osaamista ja voimavaroja**.

Myös **yrietysten mukaantulo** kulttuurista hyvinvointia edistävään toimintaan niiden yhteiskuntavastuun kautta on tärkeää, joten julkisen sektorin, kansalaistoimintasektorin ja yritystoimijoiden yhteistoimin tulee kehittää uusia toiminnan muotoja.

4. Voimaannuttava kulttuuritoiminta kuntien työlistalle

Arjen kulttuurisuutta vahvistava ja voimaannuttava kulttuuritoiminta tulee nostaa kuntien työlistalle siten, että kunnan yleisjohto vastaa sen sisällyttämisestä kunnan **strategisiin asiakirjoihin** ja eri hallintokunnat muodostavat **tarvittavat yhteistyökäytännöt**. Toiminta vastuutetaan uusissa poikkihallinnollisissa rakenteissa ja toimintaa varten luodaan uusia toiminnallisia prosesseja. Toiminnan **edellyttämää asiantuntijatoimintaa** (koordinaattori) kehitetään ja sitä varten järjestetään **koulutusta**. Myös työtilojen tarjoaminen taiteilijoille yhteisölliseen taidetoimintaan ja tuki kylä- tai kaupunginosatason tapahtumille on tärkeää.

5. Kulttuurinen tila- ja aikasuunnittelu

Kaupunki- ja muiden *julkisten tai puolijulkisten tilojen suunnittelussa* ja käytössä kulttuurinen näkökulma tulee saada esiin.

Tavoitteena tulee olla ihmisten kohtaamisten ja vuorovaikutuksen edistäminen, heidän osallistumismahdollisuuksiensa lisääminen sekä ko. tilojen monimuotoisuuden ja elävyyden edistäminen. Voidaan puhua myös sosiodesignista. Tilojen suunnitteluun ja käyttöön liittyy *myös ajankäytön suunnittelu*, se miten arjen aikaa käytetään ja rytmitetään ihmisten hyvinvointia lisäävällä tavalla. Näiden tavoitteiden toteuttaminen ei koske vain esimerkiksi kaupunkien keskustoja vaan myös lähiöt ja syrjäisemmät alueet tulee ottaa huomioon. *Kulttuuriosallistuminen ja kulttuuripalvelujen saatavuus läheltä* on tärkeää paitsi tasa-arvon myös arjen ajankäytön ja kestävä kehityksen näkökulmista. Erityisesti tulee kiinnittää huomiota *unohtuneiden, alkuperäisestä käytöstä poistettujen tai jäsentymättömien julkisten tilojen kulttuuriseen käyttöönottamiseen*. Myös käytössä olevien tilojen, kuten koulujen ja niiden pihojen, *monikäyttöisyyteen* tulee kiinnittää huomiota. Kulttuuriset toiminnot voivat olla moninaisia, kaupunkipeleistä julkisiin taideteoksiin. Teiden varsien taukopysäkkipaikoille voidaan kehittää "taidepysäkkitoimintoja" jne.

Kulttuuri- ja hyvinvointihanke esittää, että käynnistetään **poikkihallinnollinen hanke kulttuurisen tila- ja aikasuunnittelun ja sosiodesignin edistämiseksi**. Tässä yhteydessä tulee kiinnittää huomiota myös rakentamiseen liittyviin säännöksiin ja hallinnollisiin menettelyihin, jotka usein vaikeuttavat kulttuuristen hankkeiden toteuttamista. Myös rakennetun ympäristön esteettömyys on yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien kannalta otettava huomioon. **Tarvitaan myös siemenrahaa käytännön hankkeiden toteuttamiseksi**.

6. Arjen kulttuurisuus mediassa

Arjen kulttuurisuuteen liittyvä toiminta on päässyt muun aineiston ohessa esille mediassa mediatarjonnan lisääntyessä. Oma profiilia tälle toiminnan alueelle ei kuitenkaan mediassa ole päässyt muodostumaan esimerkiksi viihdekulttuurin tavoin. Lisäksi mm. paikallisradiotoiminta on etäännytynyt alkuperäisestä ideastaan "paikallisten äänten" esiin tuojana kohti yleistä viihdekulttuuria. Nuorten uudenlainen kiinnostus medianomaista tai mediassa tapahtuvaa itseilmaisua kohtaan voisi avata mahdollisuuden **elvyttää arjen paikallisuuteen kiinnittyvää mediatoimintaa**. Se voi tapahtua yhtä lailla YLE:n kuin "independent"-kanavien kautta.

Kulttuuri- ja hyvinvointihanke **kiinnittää media-alan toimijoiden huomiota** arjen kulttuurisuuden esiin tuomisen tarpeisiin ja mahdollisuuksiin mediassa **tarjontaa kehittämällä ja profiloimalla**. Samoin kiinnitetään huomiota **suosittavan kulttuuritarjonnan ja -toiminnan esittelyn** mahdollisuuksiin makujen ja tottumusten kehittäjänä mm. VTT:n kehittämän Suosituskoneen tavoin. Ko. Internet-palvelun kautta voi kerralla tavoittaa itseään kiinnostavia tapahtumia ja tutustua aiheeseen liittyvään aineistoon. Suosituskoneiden kehittämisessä voidaan esimerkiksi yhdistellä vertaisarviointeja ammattilaisarviointeihin. Median kehittämisessä tärkeä näkökulma on myös käyttäjäkunnan moninaisuuden huomioiminen pitämällä sekä sisällöissä että sisältöjen välittymisessä tarjonnan yhdenvertainen saavutettavuus lähtökohtana (tekstitykset kuulovammaisille, kuvailutulkattu ohjelmisto, selkokielen tarjonta jne.)

7. Yleisötyön aktivointi ja sen uudet muodot

Taide- ja kulttuurilaitokset harjoittavat ns. yleisötyötä, jonka tavoitteena on lisätä taiteen tuntemusta ja herättää ymmärrystä ja kiinnostusta taiteen työmuotoja ja taideyhteisöjä kohtaan. Yleisötyö voidaan nähdä kulttuurikasvatuksena ja ihmisten hyvinvointia edistävänä toimintana mutta myös taidealan toimijoiden kehittämistoiminnan ja yhteiskuntavastuun osana. Vastuulliseen kulttuuripalvelujen tuottamiseen liittyy valmius luoda esteetöntä, saavutettavaa ja osallisuutta tukevaa toimintaa. **Yleisötyön (uusia) muotoja** voivat olla esimerkiksi **taiteilijapankit, kulttuurikaveritoiminta tai työparitoiminta** jossa taiteilija on mukana esimerkiksi päiväkot-, koulu- tai hoitotyössä. Kulttuuri- ja hyvinvointihanke esittää, että **yleisötyölle etsittäisiin aktiivisesti uusia muotoja ja osoitettaisiin tukea kulttuurirahoituksen mutta myös esimerkiksi päiväkoti- ja koulu- ja erityisryhmien toimintaa koskevien rahoitusmuotojen kautta (?)**.